

# Kriterier ved utvalg av avlsdyr

*Av Astrid Indrebø*

I naturen er det de beste dyrene som blir avlsdyr, det er de fysisk og psykisk sterkeste. Arten utvikles og tilpasses det miljøet den skal leve i. Dette er den naturlige seleksjonen - den sterkeste og mest tilpasningsdyktige vil føre slekten videre. Hunden vokser opp i et helt annet miljø og stilles overfor helt andre krav, men det grunnleggende blir likevel det samme: Det er de beste hundene som bør gå videre i avl. Generelt sier vi at vi velger våre avlsdyr blant den beste halvparten. Hva som defineres som "best" vil være avhengig av hvilken rase det er snakk om. Nedenfor er det satt opp en del generelle retningslinjer ved utvalg av avlsdyr. Det kan være lett å henge seg opp i detaljer og bruke de som "alibi" for at nettopp min hund må få valper: "Mira har så ekstremt vakre ører, at hun må bare få valper." Eller: "Med så perfekte hofter, har jeg ingen betenkeligheter med å la Passop gå inn i avl. Han er rett nok en skikkelig grinebiter og har haltet litt i fronten fra tid til annen - men det skyldes sikkert dårlige erfaringer eller skade i oppveksten.." Det viktigste rådet ved utvalg av avlsdyr er at man må vurdere hele hunden, både fordeler og svakheter, mentalt og fysisk og selvsagt også rasemessige kvaliteter. Ingen hund er perfekt på alle områder, men skal vi få en avlsmessig framgang må vi velge våre avlsdyr blant de beste og kombinere avlsdyrene på en fornuftig måte.

## **Mentalitet / gemytt**

Dette er allerede nevnt flere ganger, men kan ikke nevnes for ofte. Et godt gemytt er den viktigste egenskapen for en hver hund. Det hjelper ingen ting hvor sunn og frisk den er på alle mulige andre måter hvis den ikke kan fungere slik den er tiltenkt i familie og samfunn.

Norske undersøkelser viser at uønsket mentalitet faktisk er hovedårsaken til avlivning av hunder i de undersøkte rasene. Man skal imidlertid være klar over at det som enkelte mennesker vil karakterisere som et uønsket gemytt eller uønsket mentalitet, ikke alltid er en feil, men kan faktisk være helt typisk for rasen. For eksempel kan enkelte hunder "stresse" mer enn familien liker; de må kanskje gå på tur eller aktiviseres 3-4 timer per dag før de er fornøyd og kan legge seg ned og slappe av. For mange raser er dette en ønskelig egenskap for at den skal kunne fungere til de oppgaver den er tiltenkt, men for mange mennesker er det negativt. I såfall har de valgt feil rase. Enkelte raser bjeffer mer enn andre, og er man ømfintlig overfor slik støy, eller har naboer som er det, bør man ikke velge en rase som er kjent for å bjeffe mye. Det er din oppgave som oppdrettere å informere om rasens særegenheter for å unngå slike feilplasseringer.

## **Fysisk helse og sykdom**

Det finnes sykdom, eller disposisjon for sykdom, hos alle hunderaser slik det også gjør hos andre dyr og mennesker. Men ikke alle sykdommer er like alvorlig og ikke alle har like stor betydning for hunden. Mange sykdommer finnes i flere grader og styres av flere gener, og graden av sykdom kan påvirkes både av arv og miljø. Noen sykdommer skyldes imidlertid bare arv, mens andre kun skyldes andre faktorer og har ingen arvelig komponent.

Vær imidlertid klar over at om en hund har fått konstatert at den har en defekt eller en sykdom, behøver ikke det å bety at hunden ikke kan leve et normalt liv. Mange sykdommer kan behandles, og andre kan hunden ha i så liten grad at de ikke selv er klar over at de har den. Man skal gi hunden muligheten til å leve et godt liv utfra sine egne forutsetninger. Men man skal være klar over at selv om hunden kan behandles med medisiner, operasjoner eller på annen måte - eller har sykdom - men i så liten grad at den ikke selv vet om det - betyr ikke dette nødvendigvis at den bør brukes i avl. Man må sette seg inn i problematikken omkring

rasens helse og sykdommer med genetisk bakgrunn, og arbeide for at det er de beste hundene som brukes i avl. Gjennom avlen skal vi arbeide for å begrense utbredelsen av arvelige sykdommer.

I Norge har vi meget god oversikt over helsetilstanden innen de aller fleste raser sammenlignet med de fleste andre land. Det er viktig at oppdrettere og rase- klubber samarbeider gjennom sine bekjempningsprogram mot arvelige sykdommer. Åpenhet omkring problemene er et nøkkelord. Det vi ikke har kunnskap om, er det vanskelig å gjøre noe med.

Det må være en grunnregel i alt avlsarbeid at avlshunder skal være fysisk og psykisk friske.

## **Bruksegenskaper**

Spesielle bruksegenskaper er viktig for mange raser. Det finnes raser som er avlet fram med hovedvekt på helt spesielle egenskaper, som forskjellige jakt hunder, gjeterhunder, trekkhunder osv. Disse egenskapene er det viktig å ta hensyn til i avlen, og ikke minst er det viktig å gjøre oppmerksom på dette overfor valpekjøperen om man skal kunne selge den rette hunden til den rette eieren.

Det finnes flere metoder for å teste hundenes bruksegenskaper, og det arrangeres en rekke bruksprøver i regi av Norsk Kennel Klub og samarbeidende klubber. Resultater fra slike prøver forteller mye om hundens bruksegenskaper, men de forteller ikke nødvendigvis hva som skyldes arv og hva som skyldes en dyktig trener. Men arven er grunnlaget, og resultater fra slike prøver har derfor stor betydning i hundeavlen.

## **Eksterior**

### ***Rasebeskrivelse***

Den enkelte rase har sin egen rasebeskrivelse eller rasestandard. Den internasjonale kynologiske organisasjonen FCI (Federation Cynologique Internationale) har bestemt at det er rasens hjemland som utarbeider rasebeskrivelsen. Rasens hjemland er ikke nødvendigvis det samme som rasens opprinnelsesland, men kan i mange tilfeller være det slik som for våre egne nasjonale hunderaser. Mange raser har England som hjemland selv om de opprinnelig stammer fra helt andre land. Dette skyldes at England var foregangslandet for moderne hundeavl og dermed også har utarbeidet rasebeskrivelser for en rekke raser.

Rasebeskrivelsen er oppdretternes "bibel". Den beskriver hunden slik man ønsker den skal være, både med hensyn til størrelse, farger, pels - men i like stor grad hundens ønskede konstruksjon og funksjon - både mentalt og fysisk. Den påpeker både ønskede og uønskede egenskaper og bygningstrekk.

Det rettes fra enkelte hold mye kritikk mot hundeavlen på grunnlag av rase beskrivelsene. Mye av kritikken bunner nok i manglende kunnskap om hva som egentlig står i rasebeskrivelsene. De fleste er relativt rundt formulert, og inneholder svært sjelden beskrivelse av de mest ekstreme detaljer. Tidligere fantes slike detaljer i enkelte rasebeskrivelser. I de senere årene er imidlertid de fleste rasebeskrivelser gjennomgått på nytt, blant annet nettopp for å fjerne ekstreme beskrivelser som påvirker hundens helse. I og med at rasebeskrivelsene er relativt rundt formulert, er tolkningen viktig, både fra oppdretters, og ikke minst fra eksteriørdommerenes side. At noe er bra, betyr ikke det samme som at mer er bedre. At f.eks. en rase skal ha store, fremtredende øyne, betyr ikke det samme som at det er bedre jo større og mer utstående de er. Det er ofte det ekstreme som skaper helsemessige problemer. Norsk Kennel Klub har lagt ned et stort arbeid for kunnskapsheving og utdanning på dette området blant annet gjennom sin serie av dommerelevkompendier som har fått meget god mottagelse både av oppdrettere og dommere i inn- og utland, og også gjennom kurser og seminarer.

## **Utstillingssystemet**

Utstillingssystemet danner grunnlaget for vurdering av hundenes eksteriør. Vi anbefaler at alle avlsdyr skal være utstilt på offisielle utstillinger, slik at de får en eksteriørbeskrivelse av en utdannet hundedommer som er autorisert for rasen. De ulike raseklubbene har også ofte krav eller anbefalinger om hvilken premie- grad hunden bør ha oppnådd for at de vil anbefale at den brukes i avi.

Det arrangeres en rekke eksteriørutstillinger rundt om i landet i løpet av et år. Valper kan man stille ut fra de er 4 til de er 9 måneder. Dette er uoffisielle utstillinger, og dømmes ikke nødvendigvis av dommere som er autorisert for rasen. Valpeutstillinger er imidlertid viktig både for hund og eier, ikke minst med hensyn til trening i og utenfor utstillingsringen. Her treffer valpen andre valper og andre raser, og her får eier mulighet til å se andre valper og utveksle erfaring med andre hundeeiere.

Fra hunden er 9 måneder, kan den stilles i offisiell klasse. Juniorklassen omfatter aldersgruppen 9-15 måneder, unghundklassen 15-24 måneder, mens hunder over 24 måneder stilles i åpen klasse inntil de eventuelt blir championer og går over i championklasse. Når hunden er 7 år, kan den stilles i veteranklasse. For mer informasjon henvises til Norsk Kennel Klubs utstillingsregler.

### ***Hvorfor er det viktig med hundeutstilling?***

- Hunden får en totalvurdering av sitt eksteriør i forhold til rasebeskrivelsen. Dette er ingen ren skjønnhetskonkurranse hvor hunden kun blir bedømt når den er stilt opp foran dommeren. Hundens funksjon - bevegelser og mentalitet er minst like viktig. Hunder som er utrygge overfor folk eller hunder, vil fort falle gjennom i utstillingssystemet.
- På utstilling får man mulighet til å treffe andre med interesse for den samme rasen. Den uerfarne kan skaffe seg mye informasjon fra erfarne hundeeiere, og de mer erfarne får mulighet til å utveksle nytt fra inn- og utland.
- Kriterier ved utvalg av avlsdyr
- Her får du muligheten til å se andre hunder - ikke bare de som vinner, men også deres slektninger og andre "nye" hunder - eller slektninger av din egen hund. Hvis du er interessert i avl, er dette også en ypperlig anledning til å få se mulige avlspartnere og snakke med eierne og andre med kunnskap om hundens egenskaper og bakgrunn.
- Utstillingssystemet gir oppdretterne en tilbakemelding på eksteriøre kvaliteter hos de hundene de har produsert, på samme måte som de offisielle helsestatistikkene gir tilbakemelding om hundenes helse, og som bruks- og jakt- prøver gir tilbakemelding om hundenes resultater i disse grenene.

Fra enkelte hold rettes det kritikk mot utstillingssystemet; enkelte hevder sågar at det er overgrep mot hunden å ta den med på utstilling. Dette bunner i uvitenhet. De fleste hunder stortrives på utstilling, men det er selvfølgelig opp til oss eiere å sørge for å legge forholdene til rette for at hunden skal ha det trivelig.

### ***Hund i bur***

Fra tid til annen ser vi oppslag i aviser eller hører fra annet hold om hvor forferdelig det er at hunder til og med legges i bur. Faktum er imidlertid at de fleste hunder trives i bur. Her har de sin egen plass hvor de kan hvile ut i ro og fred. De vet at eieren er i nærheten og de kjenner rutinene. Og de får være med der hvor ting skjer. Men selvfølgelig - det å ligge i bur er en tilvendingssak. De fleste hunder ligger i en eller annen form for bur i bilen. Dette er meget viktig for hundens sikkerhet. En hund som ligger i baksetet under transport, vil ha små sjanser

til å greie seg ved en bilkollisjon, og det er også store muligheter for at den kan skade mennesker rett og slett i form av sin tyngde. Ligger den fritt bak i en stasjonsvogn sammen med mer eller mindre tung bagasje som ikke er skilt fra hunden på forsvarlig måte, er det ikke vanskelig å tenke seg til hva som kan skje dersom uhellet er ute.